

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-128>

УДК 657.1

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В КОНТЕКСТІ ЇХ ОБЛІКУ

THE ESSENCE AND FEATURES OF THE ORGANIZATION OF THE ACCOUNTING OF THE FIXED ASSETS OF THE ENTERPRISE

Ткаченко Олександр Сергійович

кандидат економічних наук,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7795-9293>

Шатрава Алла Володимирівна

здобувач вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9955-2713>

Tkachenko Oleksandr, Shatrava Alla
Dnipro State Agrarian and Economic University

У статті розглянуто сутність і класифікацію необоротних активів підприємства в контексті їх обліку. Доведено, що класифікація необоротних активів є важливою для розуміння їхньої ролі у діяльності підприємства та забезпечення відповідного обліку. Запропоновано авторське визначення сутності необоротних активів, як ресурсів, які використовуються підприємством у довгостроковій перспективі і забезпечують стабільні економічні вигоди. В статті запропонована класифікація активів необоротних, котра дозволяє підприємству правильно вести облік, планувати амортизаційні витрати, оцінювати фінансовий стан та формувати стратегії розвитку. В статті згруповано фундаментальні етапи послідовності здійснення первинного обліку необоротних активів. Доведено, що первинний облік необоротних активів є ключовим елементом в управлінні майном підприємства, забезпечуючи його ефективне використання і збереження.

Ключові слова: облік, активи, необоротні активи, основні засоби, підприємство, фінансова стійкість, первинний облік.

The article considers the essence and classification of non-current assets of an enterprise in the context of their accounting. It is established that non-current assets are the foundation and basis for most types of business. It is proved that the classification of non-current assets is important for understanding their role in the activities of the enterprise and ensuring appropriate accounting and management. The author's definition of the essence of non-current assets is proposed as resources that are used by the enterprise in the long term (more than one year) and provide stable economic benefits. The article proposes a classification of non-current assets, which allows the enterprise to correctly keep records, plan depreciation expenses, assess the financial condition and form development strategies. It is established that the primary accounting of non-current assets is the process of documenting, evaluating and registering assets when they are acquired or created. The article groups the fundamental stages of the sequence of primary accounting of non-current assets. It is proved that the primary accounting of non-current assets is a key element in managing the property of the enterprise, ensuring its effective use and preservation. Non-current assets of a business entity, on the one hand, are property that is separately owned by the enterprise, on the other hand, they are a resource that the enterprise controls and which allows it to receive economic benefits in the future. The most significant part of non-current assets is fixed assets and, we can say that they are what is used to produce a product. The state of non-current assets can be used to judge the property status of the enterprise and its equipment with means of production. Therefore, non-current assets are a key component of the activities of any enterprise, since they provide a material and intangible basis for long-term and stable work, they are strategically important for the enterprise, since they ensure its current activities and development. Their accounting and effective management contribute to the growth of profitability, competitiveness and financial stability of the organization.

Keywords: accounting, assets, non-current assets, fixed assets, enterprise, financial stability, primary accounting.

Постановка проблеми. Функціонування будь-яких без виключення підприємств спонукає до необхідності досягнення високого рівня фінансового стану, що обумовлюється особливостями господарювання в ринкових умовах. При цьому вміння раціонально та ефективно розпоряджатися наявними у підприємства фінансовими ресурсами дозволяє сформувати стійке фінансове становище, конкурентні переваги перед іншими суб'єктами господарювання, підвищує імідж підприємства та його інвестиційну привабливість. Важливу роль цьому питанні відіграє вміння раціонально сформувати оптимальну структуру активів, а також ефективного керувати ними. Доведено, що необоротні активи підприємства виступають ресурсами компанії, що використовуються в процесі господарської діяльності та приносять економічну вигоду протягом тривалого часу. Вони не призначені для продажу або споживання в короткостроковому періоді, а їхня вартість поступово знижується через амортизацію або знос. Необоротні активи, завдяки тривалому періоду використання, виступає ключовим фактором, котрий має вплив на результативність діяльності підприємства, його стабільність та рентабельність. Отже, враховуючи їх важливість для підприємства доцільно акцентувати увагу на тому, що дослідження сутності та особливостей організації обліку необоротних активів підприємства набирає неабиякої актуальності і вимагає безперервних досліджень та наукових пошуків шляхів удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності та класифікації необоротних активів на підприємстві присвячували власні наукові здобутки такі науковці як: Бланк І. О., Васькало Н. М., Гавриловський О. С., Вініченко І. І., Гладій І. О., Даценко Г. В., Дудчик О. Ю., Жадько К. С., Костюнік О. В., Майстер Л. А., Наконечна А. А., Сальникова Т. В., Сташенко Ю. В. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи значний внесок науковців у дослідження ключових аспектів сутності та класифікації необоротних активів підприємства малодослідженими залишаються питання деталізації аспектів класифікації необоротних активів в контексті їх обліку, а також фундаментальних етапів послідовності здійснення первинного обліку необоротних активів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головна мета статті базується на дослідженні сутності та класифікаційних осо-

бливостей необоротних активів підприємства в контексті їх обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних складних умовах розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання ключовим параметром, котрий найяскравіше окреслює діяльність підприємства виступає ефективність управління активами. Удосконалення фінансового менеджменту в частині управління активами дозволяє підприємству вийти на більш високий рівень виробництва, досягти більшої фінансової стійкості та, як наслідок, покращити фінансове становище. Необоротні активи є фундаментом і основою для більшості видів бізнесу. Від формування їх на початкових етапах діяльності підприємства, від того як здійснюватиметься їх менеджмент, як і наскільки зміниться якість і структура необоротних активів, від ефективності використання їх у процесі діяльності організації, в остаточному підсумку залежить продуктивність діяльності підприємства, його позитивні або негативні результати. Звідси випливає, що необоротні активи вимагають постійного, правильного та якісного управління ними де першочерговим є організація їх обліку.

Варто зауважити, що Бланк І. О. досліджуючи сутність поняття актив підприємства наголосив на тому, що: «активи це контрольовані підприємством економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких у процесі використання зв'язаний із факторами часу, ризику і ліквідності [1, с. 157].

Підприємства у своїй діяльності розподіляють активи на дві частини, а саме активи необоротні і активи оборотні. До необоротних варто віднести основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції та незавершене будівництво. До оборотних активів підприємства варто віднести грошові кошти, дебіторську заборгованість, запаси та короткострокові інвестиції фінансові. Також наголосимо на тому, що активи є ключовим показником фінансової стійкості та можливостей для ефективної діяльності та розвитку підприємства.

Дослідимо більш детально сутність саме необоротних активів та їх важливість для підприємства.

Гавриловський О. С. та Сташенко Ю. В. зазначають, що: «необоротні активи є одним із найважливіших об'єктів економічних наук,

зокрема бухгалтерського обліку. Необоротні активи в сучасних умовах господарювання відіграють визначальну роль, оскільки вони становлять вагомий частину майна будь-якого суб'єкта господарювання. Від їх якості, вартості, технічного рівня, ефективності використання багато в чому залежать кінцеві результати діяльності підприємства: виготовлення товарів та надання послуг, їх собівартість, прибуток, рентабельність, стійкість фінансового становища» [2, с. 499].

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» свідчить про те, що: «необоротні активи – це всі активи, що не є оборотними, не обмежені у користуванні, та призначені для продажу чи використання в операційному циклі чи після його завершення» [3].

Даценко Г. В., Гладій І. О., Майстер Л. А. зазначають, що: «роль необоротних активів в діяльності підприємства важлива та багатогранна. По-перше, вони визначають виробничий потенціал підприємства, оскільки необоротні активи безпосередньо впливають на обсяги виробництва продукції, робіт або послуг. Крім того, вони мають великий вплив на фінансові показники підприємства, а саме на їх вартість і витрати, пов'язані з експлуатацією, впливають на прибуток, рентабельність та інші фінансові показники. Необоротні активи виступають джерелом формування грошових потоків, так як вони можуть генерувати грошові потоки через продаж продукції, робіт або послуг, а також через отримання інвестиційного доходу. Також важливо відзначити, що основні засоби можуть бути використані як застава для отримання кредитів, що робить їх значущим елементом забезпечення стійкості фінансового стану підприємства. Вартість нематеріальних активів, в той же час, є одним із ключових чинників, які визначають ринкову ціну підприємства, тому вони є важливим аспектом у процесі оцінки бізнесу та у прийнятті стратегічних рішень» [4, с. 25].

За твердженням Дудчик О. Ю. та Сальникова Т. В.: «необоротні активи є найменш ліквідними активами підприємства. При цьому необоротні активи не втрачають вартості, оскільки вони менш схильні до інфляції, можуть здаватись в оренду для отримання додаткового доходу, підтримувати свій зовнішній вигляд, підлягають індексації цін. Необоротні активи підприємства є важливою частиною його стратегічного потенціалу» [5, с. 81].

Класифікація необоротних активів є важливою для розуміння їхньої ролі у процесі гос-

подарювання підприємства та забезпечення відповідного обліку і управління. Необоротні активи є ресурсами, котрі використовуються підприємством у довгостроковій перспективі (понад один рік) і забезпечують стабільні економічні вигоди. На рисунку 1 представлена класифікація необоротних активів підприємства.

Запропонована на рисунку 1 класифікація активів необоротних дозволяє підприємству правильно вести облік, планувати амортизаційні витрати, оцінювати фінансовий стан та формувати стратегії розвитку.

Ми погоджуємося з точкою зору Васькало Н. М. відносно того, що: «для ведення господарської діяльності підприємства використовують необоротні активи, до яких відносяться: основні засоби, нематеріальні активи та інші необоротні матеріальні активи. Господарська діяльність, у свою чергу, поділяється на: операційну, інвестиційну та фінансову, в розрізі яких складається фінансова звітність підприємства. Операції з надходження, вибуття та використання необоротних активів відображаються в розрізі різних видів діяльності» [6, с. 318].

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає, що: «операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю. У свою чергу, до основної діяльності відносяться операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг, що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу» [3].

Зазначимо, що первинний облік активів необоротних є процесом документування, оцінки та реєстрації активів при їх придбанні або створенні. Ключова його мета полягає в тому, щоб правильно відобразити вартість необоротних активів на балансі підприємства, визначити амортизаційні витрати, забезпечити контроль над збереженням активів та їх ефективним використанням. Фундаментальні етапи послідовності здійснення первинного обліку необоротних активів згруповані авторами на рисунку 2.

Здійснення первинного обліку дає можливість точно відображати вартість активів на балансі підприємства, що важливо для достовірності фінансової звітності, контролю витрат на придбання та утримання активів, забезпечуючи належне управління фінансо-

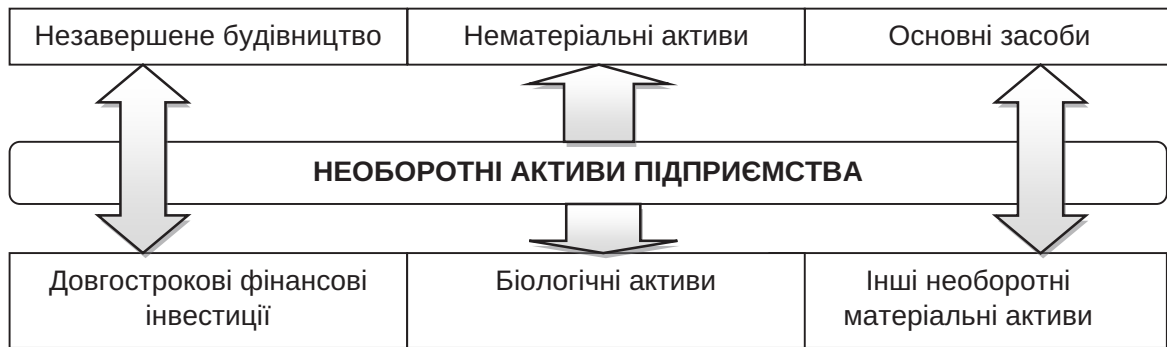

Рис. 1. Класифікація необоротних активів підприємства

Джерело: розроблено авторами

Рис. 2. Етапи послідовності здійснення первинного обліку необоротних активів підприємства

Джерело: розроблено авторами

вими ресурсами, планування амортизаційних відрахувань, що впливають на витрати підприємства, підтримання порядку у використанні активів через своєчасне документування всіх операцій. Враховуючи вищезазначене наголосимо на тому, що первинний облік необоротних активів є ключовим елементом в управлінні майном підприємства, забезпечуючи його ефективне використання і збереження.

Загальновідомо, що питому вагу в структурі необоротних активів підприємства посідають основні засоби дослідимо більш детально особливості їх обліку на підприємстві.

Відповідно до НП(С)БО 7 основні засоби: «це матеріальні активи, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року або операційного циклу, якщо він довший за рік» [7].

За твердженням Костюнік О. В. та Наконечної А. А.: «облік основних засобів є важливою ланкою у сфері бухгалтерського обліку та звітності. Його вдосконалення значною мірою може призвести до позитивних змін у діяльності підприємств та соціально-економічному житті країни в цілому. Порядок відображення надходження основних засобів у бухгалтерському обліку та формування їхньої первинної вартості залежить від того, яким чином і на яких умовах вони придбані. Основні засоби відображаються в балансі та звітності в грошовому вимірі, що дає можливість визначити їх загальний обсяг, структуру, амортизацію, знос, зміни у складі окремих груп у динаміці та ряд техніко-економічних показників» [8, с. 161].

Групування основних засобів – це процес класифікації активів підприємства за певними

ознаками для зручності обліку, управління та аналізу. Такий підхід дозволяє чітко структурувати інформацію про основні засоби, полегшує оцінку їхнього стану, визначення амортизаційних витрат і планування оновлення активів.

Зауважимо, що необоротні активи суб'єкта господарювання з одного боку – це майно, що відокремлено належить підприємству, з іншого боку – це ресурс, який контролює підприємство і який дозволяє отримувати в майбутньому економічну вигоду. Найбільш значною частиною необоротних активів є основні фонди і, можна сказати, що вони – це те, за допомогою чого виробляється продукт (засоби виробництва). За станом необоротних активів можна судити про майновий стан підприємства його оснащеність засобами виробництва.

Враховуючи важливість організації на підприємстві обліку необоротних активів слушною є думка таких науковців як Жадько К. С. та Вініченко І. І. стосовно того, що: «необхідним є впровадження системи облікових процедур за чіткими графіками документообігу. Кожне підприємство має розробити зведений графік обліку необоротних активів, в якому вказуються кількість копій кожного документа,

визначаються особи, відповідальні за різні етапи робіт (включаючи складання, перевірку, реєстрацію, обробку та внесення інформації в облікові реєстри), а також встановлюються терміни виконання кожного завдання» [9, с. 147].

Висновки. Підсумовуючи вищевказані результати дослідження варто акцентувати увагу на тому, що є велика кількість різноманітних думок стосовно визначення сутності та класифікації необоротних активів, але в цілому їх можна визначити як майно, що знаходиться у розпорядженні підприємства, виражене у вартісній формі, що бере участь у відтворювальному процесі, що веде до створення благ або послуг і дозволяє отримувати економічну вигоду. Необоротні активи є ключовим компонентом функціонування будь якого суб'єкта господарювання, адже виступають забезпеченням матеріальної та нематеріальної основи для тривалої та стабільної роботи, вони є стратегічно важливими для підприємства, оскільки вони забезпечують його поточну діяльність і розвиток. Їх облік та ефективне управління сприяє зростанню прибутковості, конкурентоспроможності та фінансової стійкості організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. Київ : Ельга, 2008. 724 с.
2. Гавриловський О. С., Сташенко Ю. В. Поняття «необоротні активи» в обліковій практиці. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. С. 498–502.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ МФУ від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 15.11.2024).
4. Даценко Г. В., Гладій І. О., Майстер Л. А. Необоротні активи підприємства: проблеми організації обліку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 10. С. 25–29.
5. Дудчик О. Ю., Сальникова Т. В. Сучасний стан та особливості відтворення необоротних активів підприємств України. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 4 (70). С. 79–83.
6. Васьяло Н. М. Особливості відображення в обліку та звітності інформації про необоротні активи. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. № 1(45). С. 317–320.
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ МФУ від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 15.11.2024).
8. Костюнік О. В. Наконечна А. А. Основні проблеми обліку основних засобів та шляхи їх удосконалення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 15 (2). С. 161–163.
9. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: колективна монографія / за заг. ред. І. П. Приходька, О. М. Губарик. Дніпро : Пороги, 2022. 228 с.

REFERENCES:

1. Blank, I. O. (2008) *Finansovyi menedzhment: navch. Posibnyk* [Financial Management: a textbook]. Kyiv: Elha, 724 p. (in Ukrainian)
2. Havrylovskiy, O. S. and Stashenko, Yu.V. (2017) Poniattia «neoborotni aktyvy» v oblikovii praktytsi [The concept of "non-current assets" in accounting practice]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 19, pp. 498–502.

3. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti»: Nakaz MFU vid 07.02.2013 r. № 73 [National Accounting Regulation (Standard) 1 “General Requirements for Financial Reporting”: Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 07.02.2013 № 73]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (accessed November 15, 2024)
4. Datsenko H. V., Hladii I. O., and Maister, L. A. (2024) Neoborotni aktyvy pidpriemstva: problemy orhanizatsii obliku [Non-current assets of the enterprise: problems of accounting organization]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 10, pp. 25–29.
5. Dudchuk, O. Yu. and Salnykova, T. V. (2020) Suchasnyi stan ta osoblyvosti vidtvorennia neoborotnykh aktyviv pidpriemstv Ukrainy [Current state and features of the reproduction of non-current assets of Ukrainian enterprises]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, vol. 4(70), pp. 79–83.
6. Vaskalo, N. M. (2015) Osoblyvosti vidobrazhennia v obliku ta zvitnosti informatsii pro neoborotni aktyvy [Features of reflection in accounting and reporting of information about non-current assets]. *Naukovyi visnyk Uzhorodskoho universytetu*, vol. 1(45), pp. 317–320.
7. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 7 «Osnovni zasoby»: Nakaz MFU vid 27.04.2000 r. № 92. [National Accounting Regulation (Standard) 7 “Fixed Assets”: Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 04/27/2000 No. 92]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (accessed November 15, 2024)
8. Kostiunik, O. V. and Nakonechna, A. A. (2015) Osnovni problemy obliku osnovnykh zasobiv ta shliakhy yikh udoskonalennia [The main problems of accounting for fixed assets and ways of their improvement]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, vol. 15 (2), pp. 161–163.
9. Prykhodko, I. P. and Hubaryk O. M. (2022) Aktualni problemy suchasnoho biznesu: oblikovo-finansovyi ta upravlinskyi aspekty: kolektyvna monohrafiia [Current problems of modern business: accounting, financial and management aspects: collective monograph]. Dnipro: Porohy, 228 p. (in Ukrainian)